

*Poenalia sunt strictissimae interpretationis? (I)*¹

Mihai Dunea²

Rezumat: Un principiu binecunoscut / o regulă general admisă de interpretare a normelor juridice penale este: *Poenalia sunt strictissimae interpretationis* (!) – legea penală este de strictă interpretare (și aplicare). Caracterul axiomatic al acestei reguli dispensează, de cele mai multe ori, de explicații suplimentare, fiind, în principiu, de la sine înțeles că domeniul dreptului penal – o materie cu potențial restrictiv maxim pentru drepturile și libertățile fundamentale ale ființei umane – trebuie să opereze cu reglementări precise și punctuale, a căror interpretare și aplicare să fie cât mai strictă / exactă cu putință, pentru a nu lăsa loc arbitrajului interpretativ, fiind atât de multe (și importante) aspecte juridice în joc. Cu toate acestea, un rapid periplu prin diverse instituții de drept penal (general) poate indica facil o serie de ipoteze juridice în care reglementările nu sunt / nu pot fi / nu trebuie să fie interpretate strict, ci, dimpotrivă, se impune / se justifică o interpretare extensivă – deși această practică tinde să contravene (aparent) tocmai principiului / regulii de interpretare ante-indicat(e). Ce este și mai surprinzător este faptul că, adeseori, în cazuri de acest fel, doctrina și practică admit interpretarea extensivă ca pe un dat firesc, părând să nu sesizeze aparentă incongruență a soluției respective față de o regulă interpretativă generală și unanim acceptată ca premisă. În articolul de față ne propunem să realizăm o trecere în revistă (exemplificativă, iar nu exhaustivă) a unor asemenea situații (norme juridico-penale care se interpretează extensiv ori se pretează la a fi extensiv interpretate, existând uneori și discuții legate de acest aspect), cu scurte observații (potențial critice) pe marginea fiecărui caz expus. Deoarece numărul situațiilor pe care le avem în vedere este suficient de ridicat (pe de o parte) și pentru că materialul astfel conceput prezintă un grad sporit de eterogenitate, vom fracționa articolul în (minim) două părți, prima urmând să dezvoltată în rândurile următoare, pentru ca în numere viitoare ale publicației să fie reluată și continuată această temă de cercetare.

Cuvinte-cheie: interpretarea legii penale; interpretare strictă / interpretare extensivă; *lex certa*; *lex stricta*; interpretare analogică *in bona partem* / *in mala partem*; unele cazuri particulare.

Abstract: A well-known principle / a generally accepted rule of interpretation of criminal legal norms is: *Poenalia sunt strictissimae interpretationis* (!) - the criminal law is of strict interpretation (and application). The axiomatic nature of this rule often eliminates the need for further explanations. Thus, it is understood that the field of criminal law (a matter with maximum restrictive potential for the fundamental rights and freedoms of the human being) must operate with precise and punctual regulations, whose interpretation and application will be as strict / accurate as possible, in order not to leave room for interpretative arbitrage, as there are so many (and important) legal issues at stake. However, a quick tour through various (general) criminal law institutions can

¹ Prezentul articol reprezintă o dezvoltare a materialului prezentat de autor în cadrul sesiunii de comunicări științifice din anul 2019 (25 octombrie) a Facultății de Drept din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

² Lector univ. dr., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, e-mail: mihai.dunea@uaic.ro.

easily indicate a number of legal hypotheses (in the current Romanian criminal law) where the regulations are not / cannot / should not be interpreted strictly. On the contrary, in their case an extensive interpretation is required / justified - although this practice tends to contravene (apparently) precisely to the pre-indicated interpretation principle. What is even more surprising is the fact that, in such cases, the doctrine and the practice admit the extensive interpretation as a natural fact, seeming not to notice the apparent incongruity of the respective solution to a general interpretative rule unanimously accepted as a premise. In this article we propose to carry out a review (exemplary, not exhaustive) of such situations (legal-criminal norms that are interpreted extensively or are expected to be extensively interpreted, and sometimes there are discussions related to this aspect), with brief (potentially critical) observations on each exposed case. As the number of situations we are considering is sufficiently high (on the one hand) and because the material thus conceived presents a high degree of heterogeneity, we will divide the article into (minimum) two parts, the first to be developed in the following rows, so that in future issues of the publication this research topic will be resumed and continued.

Key-words: interpretation of criminal law; strict interpretation / extensive interpretation; *lex certa*; *lex stricta*; analog interpretation (*in bona partem* / *in mala partem*); some particular cases.

Preliminarii

Putem considera regula de interpretare a legii penale exprimată prin adagiu *poenalia sunt strictissimae interpretationis (et applicationis) / poenalia restringenda sunt* ca reprezentând o veritabilă axiomă, cu îndelungată tradiție și enunțări constante atât în spațiul teoretic, cât și preluată adeseori în practica dreptului penal. Potrivit acestei reguli, se interzice (de principiu) interpretarea extensivă a dispozițiilor / reglementărilor juridico-penale, impunându-se acreditarea unui sens al normei cât mai apropiat de textul explicit enunțat de către legiuitor.

Concepția (de factură umanistă) se bazează pe supozitia că dreptul penal este un instrument de menținere a ordinii sociale deosebit de puternic și intruziv, aflat la îndemâna statului, iar situațiile de potențială întrebuiințare arbitrară a acestuia trebuie să fie limitate / restrânse într-un cadru cât mai legal cu puțință, pentru a nu lipsi de garanții individul izolat, confruntat cu întreaga putere și autoritate a entității etatice. Practic, normele dreptului penal fiind de natură a aduce atingere, în cel mai înalt grad posibil drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, se impune instituirea unui cadru formalist strict, care să nu permită utilizarea acestora în afara unor limite rezonabile de interpretare / aplicare; puterea exercitată de către stat, prin intermediul dreptului penal, trebuie să fie (într-un stat de drept) limitată, restrânsă, pentru a nu deveni abuzivă!

În acest context, ideea de a se impune interpretarea strictă (restrictivă) a acestor norme și aplicarea lor potrivit acestei interpretări apare ca un dat firesc, de bun-simț. Ce metodă mai bună de a asigura protecția individului față de entitatea statală care are puterea și dreptul de a-i aplica (în anumite condiții) normele dreptului penal, decât garanția că acestea nu vor fi extinse dincolo de ceea ce dispozițiile legale exprimă efectiv? În esență, potrivit acestei viziuni

teoretice (ideale), destinatarul legii penale are obligația (și posibilitatea) de a se informa cu privire la prevederile legii penale, urmând a își adapta conduită în considerarea acestora, iar interpretarea și aplicarea lor de către organele judiciare nu poate fi decât una strictă, astfel încât să nu apară posibilitatea ca unele aspecte care nu au fost clar și efectiv comunicate / puse în vedere inițial destinatarului, să fie ulterior avute în vedere (prin-o interpretare extensivă), în procesul tragerii acestuia la răspundere penală. Dacă legea penală transmite tot ceea ce trebuie să transmită și ea nu poate fi extinsă asupra unor ipoteze care nu sunt efectiv, clar și explicit reglementate, atunci destinatarul ei are la dispoziție toate cunoștințele necesare pentru adaptarea conduitei la imperativele legale, iar un eventual derapaj de la linia comportamentală trasată de legiuitor îi poate fi atribuit făptuitorului fără discuții. Persoana ar trebui să fie pusă, astfel, la adăpost față de arbitriariul puterii publice, care nu poate interveni în afara unui cadru predeterminat, strict și clar conturat, prealabil adus la cunoștință subiecților de drept!

Plecând de la aceste considerente, este cu ușurință vizibilă rațiunea instituirii acestei reguli (interpretarea strictă a legii) prin raportare la acele norme penale care, prin aplicare, au potențialul de a conduce la o limitare a drepturilor și libertăților esențiale ale persoanei (de regulă: normele de incriminare). Pe de altă parte, trebuie recunoscut faptul că nu toate normele penale sunt de acest tip / produc acest efect prin aplicarea lor concretă. Dimpotrivă, unele dispoziții ale legii penale vizează o restrângere a măsurii în care anumite drepturi și libertăți ale persoanei pot fi atinse prin intermediul mijloacelor de drept penal, limitând aplicarea altor norme penale (adesea, acest efect îl au diverse norme penale generale, de pildă cele vizând existența unor cauze cu efecte extinctive asupra instituțiilor penale fundamentale, precum normele prin care se reglementează cauze justificative, cauze de neimputabilitate, cauze de impunitate, cauze de înlăturare a răspunderii penale, ori de înlăturare sau de modificare a pedepsei etc.).

Drept urmare, apare întemeiată întrebarea dacă se impune reținerea și aplicarea regulii *poenalia sunt strictissimae interpretationis* și în privința acestor dispoziții(?). Sau acestea pot fi interpretate, ca regulă, extensiv, în beneficiul persoanelor acuzate de comiterea unor infracțiuni? Cu alte cuvinte: dacă regula enunțată a fost instituită ca un mecanism de apărare a individului (persoanei) în fața puterii autorității etatice (titulară a dreptului de a trage la răspundere penală), se poate susține necesitatea respectării sale și în situațiile în care nu ar exista un titular apt să invoce un prejudiciu adus prin nesocotirea acesteia? Dacă interpretarea extensivă ar conduce, uneori, la soluții mai avantajoase pentru destinatarul legii penale, astfel încât acesta nu ar avea interesul să protesteze față de o asemenea practică, se mai impune, în egală măsură, respectarea regulii care interzice acest procedeu interpretativ?

Este lesne observabilă întrepătrunderea esenței regulii *poenalia sunt strictissimae interpretationis* cu principiul fundamental de drept penal constând în legalitatea incriminării și a sancțiunilor de drept penal. Într-adevăr, regula enunțată este în strânsă legătură (și dă conținut) unui corolar al acestui principiu

fundamental, anume conceptului: *lex stricta*.³ De asemenea, într-o continuitate naturală, regula analizată este legată și de interdicțiile existente în dreptul penal cu privire la analogie. Astfel, incriminarea prin analogie este interzisă, ca practică prin care se încalcă principiul legalității incriminării și (implicit) regula interpretării și aplicării stricte a dispozițiilor legii penale. În plus, este de principiu interzisă și interpretarea analogică (extensivă), în special atunci când aceasta ar conduce la o soluție nefavorabilă persoanei acuzate de comiterea unei infracțiuni (interdicția analogiei *in mala partem*).

Pe de altă parte (raportându-ne și la interogațiile anterior formulate), este de observat că doctrina tinde a admite, în general, posibilitatea interpretării analogice *in bona partem* (în cazurile în care prin acest procedeu s-ar impune soluții juridice conforme cu interesul persoanei acuzate de comiterea unei infracțiuni). Or, formal, o asemenea interpretare, atunci când ar fi extensivă (ceea ce, de regulă, se verifică), ar reprezenta (tehnic vorbind) o nesocotire a regulii obligativității interpretării stricte a legii penale! Cu toate acestea, împrejurarea că această veritabilă excepție de la regula *poenalia sunt strictissimae interpretationis* (deși nu este neapărat înfățișată astfel, adeseori) este acceptată (chiar afirmată), de principiu, în literatura de specialitate și admisă, de regulă, în practica judiciară, atrage consecințe importante, a căror legătură și (aparentă) incongruență cu principiul axiomatic formulat și acceptat ca regulă în materie de interpretare a legii penale nu este întotdeauna pe deplin explicată și lămurită. Adeseori, aceste două maxime (*legea penală este de strictă interpretare și aplicare*, respectiv faptul că există *permisiunea interpretării analogice / extensive a legii penale în avantajul acuzatului*) coexistă în limbajul juridic și în practica aplicării dreptului, fără a se sesiza însă la justa ei valoare tensiunea (după caz, latentă sau explicită) care se creează între ele (căci enunțarea celei de a două maxime tinde să nu corespunde afirmației absolute a celei dintâi). În acest context, apare utilă și dezirabilă sesizarea existenței caracterului derogator al permisiunii interpretării analogice extensive a legii penale în favoarea acuzatului față de regula obligativității interpretării restrictive a legii penale, respectiv cercetarea și conturarea clară a cadrului și mecanismelor care caracterizează raportul dintre regula menționată și excepția de la aceasta.

Desigur, atunci când excepția se conturează într-o ipoteză în care respectarea rigidă a regulii ar fi în detrimentul persoanei pentru a cărei protecție a fost aceasta instituită, explicația caracterului admisibil al derogării decurge din observarea scopului pentru a căruia realizarea a fost creat / enunțat principiul analizat (regula *poenalia sunt strictissimae interpretationis*). Din moment ce se va admite că rațiunea formulării și recunoașterii acestei reguli interpretative este protejarea

---

³ Este cunoscut faptul că, potrivit doctrinei, principiul fundamental al legalității incriminării implică următoarele patru aspecte, care îi conferă caracter efectiv: *lex scripta*, *lex certa*, *lex praevia*, *lex stricta*! În acest sens a se vedea (printre alte surse): Florin Streleanu, Daniel Nițu, *Drept penal. Partea generală (curs universitar)*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 37 §.u.; M. I. Mărculescu-Michinici, M. Dunea, *Drept penal. Partea generală (curs teoretic în domeniul licenței) (I)*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 58 §.u.

individului în fața puterii etatice (garanție împotriva posibilei utilizări arbitrare a autorității publice, într-o confruntare în mod evident disproportională), se va putea admite ca logică (firească) derogarea incidentă în acele cazuri în care aplicarea inflexibilă a regulii nu mai servește scopului în vederea căreia a fost ea instituită, producând chiar un efect contrar acestui scop. Întrebarea care se conturează este, însă, dacă o asemenea excepție poate fi admisă (și dacă da, în ce măsură, în ce condiții?) și în alte situații...

Cu atât mai mult apreciem că s-ar impune o clarificare teoretică (ca premisă și pentru o stringentă iluminare a practicii penale) a problemelor generate de chestiunea acestui raport dintre regulă (*legea penală este de strictă interpretare*) și excepție (*permisiunea interpretării extensive, inclusiv analogice, a normei penale*) în acele ipoteze în care se poate observa că doctrina și practica tind să admită uneori derogări chiar de la interdicția interpretării analogice / extensive, *in mala partem*, a legii penale. După o formulare pe care am adoptat-o și cu alte ocazii⁴, plecând de la observarea și relevarea acestor cazuri, se poate afirma că interdicția interpretării (extensive) prin analogie *in mala partem* a legii penale nu este la fel de puternică pe cât este interdicția incriminării prin analogie (a utilizării analogiei în procesul de identificare a sferei de cuprindere a unei norme de incriminare)! Problema pe care o sesizăm în cadrul de față și pe care dorim să o supunem atenției este caracterul relativ / aproximativ al acestei afirmații, faptul că mecanismul după care funcționează permisiunea excepțională de interpretare analogică *in mala partem* (arareori admisă în mod explicit, dar nu la fel de rar recunoscută implicit!) și limitele rezonabile ale unei asemenea permisiuni excepționale, nu sunt încă suficient de clar explorate, relevante, explicate și conceptualizate (teoretizate) în doctrina juridico-penală, ceea ce naște riscul apariției și consolidării unei practici necorespunzătoare și neunitare.

În ceea ce ne privește (după cum ne-am mai exprimat și în trecut)⁵, apreciem că depășirea (transgresarea) interdicției de interpretare extensivă a normei penale, mai ales atunci când procedeul nu ar fi în interesul acuzatului, este conferită de configurarea unei alternative interpretative absurde / aberante / ilogice, sau a uneia contrare altor principii / reguli (inclusiv de interpretare) existente în materie juridico-penală, ca unică variantă posibilă față de îmbrățișarea interpretării extensive. Altfel spus: dacă în privința interpretării unei norme penale, în vederea aplicării acesteia, se impune alegerea între o soluție atinsă prin interpretarea extensivă a respectivei norme (inclusiv atunci când aceasta ar fi în detrimentul acuzatului / făptuitorului / infractorului), respectiv o soluție absurdă / ilogică (sau care, prin extensie, ar conduce la inaplicabilitatea pe principiu a normei în cauză), atunci opțiunea ar trebui efectuată, fără ezitare, înspre alternativa care nu respectă regula *poenalia sunt strictissimae interpretationis*, dar care permite o logică, rațională și coerentă aplicare a legii penale, în raport de principiile și regulile după care funcționează, în esență, aceasta. După cum se indică, de

---

⁴ M. I. Mărculescu-Michinici, M. Dunea, *op. cit.*, p. 61.

⁵ *Ibidem*.

altfel, chiar de la originile doctrinei naționale în materie penală: „Regula *poenalia rest[r]ingenda sunt* nu este deci absolută, putându-se, pe cale de interpretare, extinde o dispozițiune chiar în cazul când nu este favorabilă inculpatului, dacă spiritul legei autoriză extinderea” (sic!).⁶

Pentru a adopta o asemenea rezolvare problemei de principiu pe care o supunem analizei în acest cadru ne bazăm pe existența și a altor principii / reguli / argumente (inclusiv de interpretare) funcționale în drept (în general – implicit în dreptul penal), precum:

- argumentul de interpretare *a pari* (bazat pe identitatea situațiilor / ipotezelor), în legătura sa cu regula interpretativă potrivit căreia *acolo unde există identitate de rațiune, ar trebui să existe și identitate de soluție juridică (ubi eadem ratio, ibi idem jus / ubi eadem est ratio, eadem solutio esse debet)*;
- principiul (interpretativ) conform căruia *acolo unde se oprește rațiunea (logica / spiritul) legii, ar trebui să se opreasca și aplicarea acesteia / soluția juridică prefigurată de aceasta (ubi cessat ratio, ibi cessat lex / ubi cessat ratio legis, cessat ipsa lex)*;
- argumentul logic al *reducerii la absurd (reductio ad absurdum)* în legătură cu regula obiectivă (și prin aceasta imperativă) potrivit căreia *legea nu poate obliga la imposibil (ad impossibilia nemo tenetur / ad impossibilium, nulla obligatio / impossibilium nulla obligatio est)*;
- regula generală de interpretare în considerarea căreia *legea trebuie interpretată în sensul în care produce un efect, iar nu în sensul inaplicabilității sale / în sensul în care nu ar produce efecte (actus interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat)*.

În esență, se poate afirma, aşadar, că deși problema regulii de interpretare aici analizată (și a potențialelor sale excepții) constituie un aspect direct legat de consecința *lex stricta* decurgând din afirmarea principiului fundamental de drept penal constând în legalitatea incriminării, dezbaterea pe marginea acestui subiect este în mare parte ocasionată (și) de consecința *lex certa* decurgând din același principiu fundamental (mai precis spus: de necorespunzătoarea respectare, în anumite ocazii, a acestui imperativ în activitatea de reglementare juridico-penală). Astfel, se poate observa că dacă legiuitorul și-ar îndeplini cu scrupulozitate și responsabilitate obligația de a elabora norme juridice clare, complete, certe sub aspectul conținutului reglementării, cu sferă de cuprindere și conținut care să nu ridice dubii / să nu genereze discuții, controverse (în mediul juridic de specialitate – sporind astfel și mai mult neclaritatea pentru destinatarii obișnuiți ai legii penale), atunci activitatea de interpretare a normelor penale ar fi una extrem de redusă / limitată, iar în procesul realizării sale, ipotezele în care s-ar impune / resimți nevoia unei interpretări extensive ar fi reduse la minimul obiectiv posibil. În absența unei asemenea performanțe (care, din nefericire, nu îi poate fi adeseori atribuită legiuitorului penal – și nu numai – român contemporan), sarcina interpretării normelor, în procesul înțelegерii / explicării / descifrării și aplicării regulii juridice (penale) crește exponential, iar odată cu aceasta, sporește substanțial și

---

⁶ I. Tanoviceanu, *Tratat de drept și procedură penală, edițiunea a doua (...), revăzut și completat (...) de Vintilă Dongoroz (...)*, Ed. Curierul Judiciar, București, 1924, p. 246.

necesitatea uneori resimțită de a se efectua interpretări extensive ale unor dispoziții, respectiv de a se efectua aplicări în această cheie interpretativă a prevederilor pe care le cuprind acestea (desigur, cu riscul încălcării principiului fundamental de drept reprezentat de separarea puterilor / funcțiilor puterii în stat...). Practic, pe măsură ce (/ dacă) legiuitorul va deveni mai performant, mai tehnic, mai specializat în procesul elaborării normelor (juridico-penale), fortificându-se în mod real corolarul *lex certa* al principiului legalității incriminării, cu atât mai pregnantă va deveni și consecința *lex stricta* legată de același principiu, fortificându-se regula *poenalia sunt strictissimae interpretationis*, prin diminuarea ipotezelor în care se impune admiterea unor excepții de la aceasta.

*

În rândurile ce urmează, ne propunem să indica și puncta, cu unele succinte comentarii, câteva dintre dispozițiile legale actuale în materie penală cu privire la care fie se admite în doctrină (cu sau fără controversă / discuții) că este de realizat o interpretare extensivă (după caz: *in bona partem* ori chiar *in mala partem*), fie este în aprecierea noastră că o asemenea interpretare ar trebui să prevaleze față de una strictă, conformă regulii *poenalia sunt strictissimae interpretationis* (deoarece o soluție contrară ar fi necorespunzătoare sub aspect logic). Pentru că acest veritabil *fir roșu* al expunerii are aptitudinea de a ne conduce la parcurgerea unor dispoziții penale / instituții numeroase și profund eterogene, vom indica în cadrul prezent doar parte dintre aspectele asupra cărora ne-am propus să le opri, urmând ca în viitor să continuăm publicarea articolului, în același cadru editorial, întregind astfel expunerea demarată aici.

Unele cazuri în care se impune interpretarea extensivă a referirilor la pedeapsă ca vizând, de fapt, raportări și la alte tipuri de sancțiuni de drept penal

Încă din debutul reglementărilor Codului penal actual putem identifica situații în care se resimte nevoia efectuării unei interpretări extensive a legii penale, prin derogare de la regula *poenalia sunt strictissimae interpretationis*. Astfel, potrivit art. 2 alin. (3) C. pen. (text cuprins în reglementarea principiului fundamental / general al legalității sancțiunilor de drept penal), se dispune că „Nicio pedeapsă nu poate fi stabilită și aplicată în afara limitelor generale ale acesteia” [*evidențierea din text ne aparține – M.D.*]. Or, având în vedere că potrivit dispozițiilor anterioare cuprinse în același articol (alin. (1) și 2) legiuitorul a indicat și alte tipuri de sancțiuni de drept penal, alături de pedepse (măsurile educative și măsurile de siguranță), este discutabil caracterul presupus (/ aparent) intenționat al referirii doar la *pedepse* din dispoziția invocată (alin. (3)). Astfel, se poate observa că nu doar anumite pedepse⁷, ci și sancțiunile penale corespondente ale acestora pentru

---

⁷ Cunosc limite generale: pedepsele principale relativ determinate aplicabile persoanei fizice (închisoarea – art. 60 C. pen. – și amenda – art. 61 alin. (2) C. pen.), pedeapsa complementară a interzicerii exercitării unor drepturi aplicabilă persoanei fizice (art. 66

infractorii minori – măsurile educative⁸ – au reglementate limite generale, care nu pot fi / nu trebuie să fie depășite în procesul stabilirii și aplicării sancțiunii concrete pentru infractorul determinat. Plecând de la această realitate normativă, apreciem că nu există nici o rațiune logică pentru ca limitele generale ale pedepselor să nu poată să fie depășite în procesul stabilirii și aplicării lor concrete,⁹ însă limitele generale ale măsurilor educative să poată să fie astfel transgresate.⁹ După cum am mai indicat și cu alte ocazii¹⁰, însuși conceptul de *limite generale* ale unei anumite categorii de sancțiuni impune, prin natura lucrurilor, imposibilitatea depășirii cadrului indicat de minimul, respectivul maximul general stabilit pentru acea sancțiune (altfel, s-ar estompa până la anihilare deosebirile dintre limitele generale și limitele speciale ale unei anumite categorii de sancțiuni, devinind inutilă raportarea separată la aceste două entități, care sunt însă, în mod obiectiv, distincte...).

O altă ipoteză pe care o invocăm adeseori, în cazul căreia referirea normativă restrictivă la *pedeapsă* ar trebui, de asemenea, să fie interpretată extensiv (aspect, în principiu, admis – adeseori tacit / implicit – în teoria și practica dreptului penal), ca vizând și sancțiunile penale specifice infractorilor minori (= măsurile educative), este aceea privind instituțiile formal calificate de către

---

alin. (1) C. pen.), pedeapsa principală aplicabilă persoanei juridice (art. 137 alin. (2) C. pen.) și pedepsele complementare aplicabile acesteia din urmă, cu excepția dizolvării [art. 136 alin. (3) lit. b), c) și d), respectiv art. 144 alin. (1) și art. 145 alin. (3) și 5 C. pen.].

⁸ Cunosc limite generale atât măsurile educative neprivative de libertate (art. 117 alin. (1), art. 118, art. 119 alin. (1) și art. 120 alin. (2) C. pen.), cât și cele privative de libertate (art. 124 alin. (2) și art. 125 alin. (2) C. pen.).

⁹ Denunțăm (și cu această ocazie) împrejurarea că, *de lege lata*, prin modificări aduse în anul 2016 dispozițiilor Codului penal și Codului de procedură penală (prin intermediul O.U.G. nr. 18/2016), legiuitorul a încălcăt această regulă penală fundamentală, care ar trebui să fie absolută – lipsită de posibilitatea exceptării, prin aceea că a creat (cu titlu de excepție) unele ipoteze în care este posibilă depășirea unor limite generale de pedeapsă, respectiv de măsuri educative privative de libertate. În acest sens, a se vedea dispozițiile (în forma actuală) prevăzute de art. 345 alin. 6 și art. 356 alin. (3) C. pen. (care creează, în mod cu totul și cu totul inacceptabil, un maxim special al pedepsei amenzii pentru persoana fizică mai mare decât maximul general al acestei categorii de pedeapsă!), precum și prevederile cuprinse în art. 396 alin. (1) teza finală și art. 480 alin. (4) teza finală C. proc. pen., care conduc la posibilitatea stabilirii și aplicării sub minimul general a unei măsuri educative neprivative de libertate, în cazul existenței unei anumite cauze speciale de reducere / atenuare a răspunderii penale, în lipsă flagrantă de corespondență cu dispozițiile generale în materie cuprinse în art. 128 C. pen. După cum ne-am mai pronunțat, admitem că aceste *derapaje normative* ar putea fi, formal, susținute de invocarea regulii *specialia generalibus derogant*, însă, în opinia noastră, materia în analiză aici (limitele generale ale unei categorii de sancțiuni) este una în cadrul căreia o asemenea derogare nu ar trebui să fie (în mod logic) admisă! În acest sens, a se vedea: M. Dunea, *Observații referitoare la impactul produs asupra unor instituții generale ale dreptului penal de modificările aportate prin OUG nr. 18/2016*, în *Analele Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, Seria *Științe Juridice*, nr. 1/2016 (tomul LXII), p. 76, 77.

¹⁰ Ibidem.

legiuitor drept *cauze de nepedepsire*.¹¹ Într-o interpretare strictă, propriu-zisă, noțiunea ar conduce la ideea că instituția vizează numai situația infractorilor persoane fizice majore și (în cazurile în care există compatibilitate) a infractorilor persoane juridice, nefiind aplicabilă și infractorilor minori, deoarece aceștia nu sunt sancționați prin *pedepse*, ci prin *măsuri educative*. Or, o asemenea interpretare ar fi lipsită de logică și în mod nejustificat discriminatorie, impunându-se astfel, ca în mod extensiv, instituția *cauzelor de nepedepsire* să fie apreciată ca fiind una a *cauzelor de impunitate* (termen mai larg, care acoperă, formal, atât imposibilitatea sancționării penale prin pedepse, cât și prin măsuri educative).¹²

În aceste cazuri (în ambele), interpretarea extensivă este relativ ușor de admis, deoarece ea se realizează *in bona partem*. Astfel, atât extinderea sferei de acoperire a art. 2 alin. (3) C. pen. (pentru a cuprinde și referirea la măsurile educative), cât și cea a ipotezelor care au atribuită natura juridică de *cauze de nepedepsire* (în sensul aprecierii lor drept *cauze de impunitate*, care înlătură atât posibilitatea de stabilire și aplicare a pedepselor, cât și a măsurilor educative), semnifică atragerea unei situații mai favorabile pentru acuzatul care a comis fapta incriminată pe când era minor răspunzător penal (soluția opusă, derivând dintr-o interpretare rigidă, strictă, a legii, nejustificându-se logic).

Unele cazuri în care se impune interpretarea extensivă a referirilor la *condamnare* ca vizând, de fapt, raportări și la alte tipuri de hotărâri ale instanței penale (alte soluții ale acțiunii penale în faza de judecată)

Potrivit art. 396 C. proc. pen., există cinci tipuri de soluții posibile ale acțiunii penale în faza de judecată (cinci feluri de hotărâri pe care le poate pronunța instanța penală), anume: condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei,

---

¹¹ Fie acestea generale (art. 34 și art. 51 C. pen.), fie speciale (de exemplu, în Partea specială a Codului penal: art. 198 alin. (4) – pe care o apreciem, în esență, ca fiind eronat calificată astfel de către legiuitor –, art. 201 alin. 7, art. 202 alin. 7, art. 220 alin. 5, art. 221 alin. 5, art. 266 alin. (3), art. 269 alin. (3), art. 270 alin. (3), art. 290 alin. (3) etc.).

¹² Este de evidențiat faptul că uneori, în reglementarea unor asemenea instituții – calificate de doctrină drept *cauze de nepedepsire* – legiuitorul întrebuințează o exprimare (sinonimă pe fond, dar nu neapărat și sub aspectul formei), care are aptitudinea de a acoperi, formal, atât ipoteza *nepedepsirii*, cât și pe aceea a *nesanționării prin măsuri educative*. Astfel, în prevederi precum sunt cele cuprinse în art. 220 alin. 5 și 221 alin. 5 C. pen., formularea legală este: *nu se sancționează*, în timp ce în alte ipoteze similare (regula), formularea legală este: *nu se pedepsește*. Aplicăm că natura juridică a normelor în cuprinsul căror se întrebuințează cele două tipuri de formulări astfel indicate este, pe fond, aceeași, anume: *cauze de nepedepsire*, or, mai corespunzător: *cauze de inpunitate!* Se poate ridica însă problema potențialei semnificații care ar putea fi acordată întrebuințării, de către legiuitor, a formulărilor disticte în cauză, respectiv a caracterului conștient / intenționat sau nu a aparentei deosebiri astfel evidențiate...

amânarea aplicării pedepsei, achitarea și încetarea procesului penal.¹³ Prin urmare, referirea într-un text legal la noțiunea de *condamnare* are rolul de a

¹³ Plecând de la această constatare juridică obiectivă, tindem să reiterăm și un aspect care nu este legat direct de subiectul analizei noastre prezente, dar care are legătură cu semnificația raportării la conceptul de *hotărâre de condamnare*. Astfel, există uneori în doctrină și practică reticență a se aprecia că hotărârile prin care se stabilesc / aplică măsuri educative infractorilor minori ar reprezenta hotărâri de condamnare; însuși legiuitorul preferă, uneori, să facă referire la acestea printr-o formulare alternativă la aceea de hotărâri de condamnare, indicându-le, de pildă, ca fiind *hotărâri prin care se dispune / se ia o măsură educativă* (a se vedea, spre exemplu, dispozițiile cuprinse în art. 511 C. proc. pen., ori prevederile din art. 134 alin. (2) C. pen; a se vedea și prevederile art. 239 din Legea nr. 187/2012, de punere în aplicare a noului Cod penal, unde s-a simțit nevoia asimilării exprese a hotărârilor prin care s-au dispus măsuri educative cu hotărârile de condamnare - deși, cele dintâi fiind hotărâri de condamnare, asimilarea nu are obiect / sens). Or, ținând cont de prevederile cuprinse în art. 396 C. proc. pen., apreciem că nu este posibilă o altă calificare, nici măcar una *sui-generis*, a acestor hotărâri, alta decât aceea de *hotărâri de condamnare* (dar nu la pedepse, ci la măsuri educative); avem în vedere și dispozițiile art. 404 alin. (2) teza finală C. proc. pen.. Reținem că legiuitorul a fost, la rândul său, preocupat de acest aspect în perioada contemporană, astfel încât în proiectul de lege de modificare a Codului de procedură penală (*Propunere legislativă privind punerea în acord a prevederilor Legii nr.135/2010 privind Codul de procedură penală, cu modificările și completările ulterioare, cu deciziile Curții Constituționale, Directivei (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale, a Directivei 2014/42/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană, precum și a Deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului*, înregistrată la Senat cu indicativul L239/2018 și la Camera Deputaților cu indicativul PL-x nr. 373/2018, cu denumirea modificată: *Proiect de Lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară*; consultarea documentelor se poate face on-line, la adresele de internet: https://senat.ro/legis/lista.aspx?nr_cls=L239&an_cls=2018, respectiv http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?idp=17179 – verificarea adreselor a fost efectuată la data de 4 decembrie 2019) – declarat însă ca fiind în parte neconstituțional, prin decizia CCR nr. 633 din 12 octombrie 2018 (M. Of. nr. 1020/29.11.2018) și ulterior declarat ca fiind în ansamblu neconstituțional, prin decizia CCR nr. 467/29 iulie 2019 (M. Of. nr. 765/20.09.2019), ca urmare a controlului de constituționalitate *a priori* declanșat prin formularea unor obiecții de neconstituționalitate – se viza (și) modificarea art. 396 alin. (1) C. proc. pen., în sensul reformulării textului legal, astfel: „Instanța hotărăște asupra învinișirii aduse inculpatului, pronunțând, după caz, condamnarea sau aplicarea unei măsuri educative, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea, încetarea procesului penal”. O asemenea dispoziție normativă ar fi conferit suport legal ideii că hotărârile prin care se stabilesc măsuri educative nu sunt hotărâri de condamnare propriu-zise, ci acte jurisdicționale asimilate acestora (rămânând însă discutabilă măsura acestei asimilări și efectele ei). Or, este de avertizat asupra faptului că, într-un atare peisaj legislativ, se deschide o veritabilă cutie a Pandorei, prin raportare la nebănuitele necorelați care s-ar isca între respectiva dispoziție

exclude, de principiu, posibilitatea de a se avea în vedere oricare dintre celealte tipuri de soluții / hotărâri ale instanței penale (*a fortiori* când termenul este utilizat într-o lege penală, unde noțiunea ar trebui întrebuințată în sensul ei tehnic, strict). Desigur, reciproca este și ea corectă, de principiu, întrebuințarea raportării la *hotărârea de condemnare* fiind exclusă atunci când sunt vizate celealte soluții procesual-penale...¹⁴

Cu toate acestea, pot fi indicate (exemplificativ) cazuri care fie pot fi apreciate, în mod vizibil, ca reprezentând „scăpări” legislative, fie care pot da naștere la discuții referitor la intenția sau lipsa de intenție a legiuitorului de a avea în vedere doar ipoteza condamnărilor, *stricto sensu*, cu excluderea altor tipuri de soluții / hotărâri penale (ceea ce nu este mereu logic și / sau echitabil).

---

procesual-penală și prevederi cuprinse în restul legislației penale, materiale sau procesuale. Spre exemplu, apreciem că s-ar impune modificarea definiției concursului de infracțiuni, din moment ce acesta este definit (și) în considerarea inexistenței unei hotărâri (formal calificate ca fiind) de *condamnare*, care să se fi interpus între momentele săvârșirii infracțiunilor comise de aceeași persoană, iar, pe de altă parte, posibilitatea comiterii unui concurs de infracțiuni de către infractorul minor este reglementată expres prin dispozițiile art. 129 alin. (1) C. pen. (și nu numai).

¹⁴ Apreciem că se poate admite și existența, respectiv utilizarea noțiunii de *condamnare* într-un sens larg, mai puțin riguros sub aspect tehnic, juridico-penal, a termenului *condamnare*, dar o asemenea practică s-ar putea admite, eventual, în raport de dispoziții legale nepenale, cuprinse în acte normative care aparțin (în principal) altor ramuri de drept. Astfel, pentru a evita o concluzie de neconstituționalitate a instituțiilor renunțării la aplicarea pedepsei și amânării aplicării pedepsei (care generează soluții și hotărâri penale corelatice) – care se pronunță în prezența aceleiași premise ca și aceea care poate conduce la o hotărâre de condamnare, reiesind că fapta comisă reprezintă, în cazul lor, infracțiune, iar persoana care a săvârșit-o poate fi apreciată drept *infractor*, deși presupunția sa de nevinovăție nu a fost răsturnată printr-o hotărâre definitivă de condamnare – față de prevederea din art. 23 alin. (1)1 din Legea fundamentală potrivit căreia presupunția de nevinovăție se înlătură numai prin pronunțarea unei hotărâri definitive de *condamnare*, s-ar putea recurge la argumentul întrebuințării conceptului de *hotărâre de condemnare* într-un sens larg (*lato sensu*), în Constituție. Această semnificația ar fi deosebită de aceea a conceptului de *hotărâre de condemnare* într-un sens restrâns (*stricto sensu*), în care ar fi utilizată, de regulă, noțiunea, în prevederile tehnice / stricte ale legii penale (materiale și / sau procesuale). În primul sens, prin această noțiune s-ar viza atât referirea la o hotărâre de condamnare *stricto sensu*, cât și la o hotărâre de renunțare la aplicarea pedepsei / amânare a aplicării pedepsei (adică la orice tip de hotărâre prin care s-ar stabili că: fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat), în timp ce în al doilea caz, o asemenea raportare ar fi exclusă, fiind avută în vedere numai hotărârea de condamnare efectivă. Observăm că un mecanism similar se poate verifica între formularea legiuitorului penal și aceea a legiuitorului constituțional în legătură cu noțiunea / conceptul de *lege penală mai favorabilă* (potrivit art. 15 alin. (2) din Constituție, termenul, utilizat *lato sensu*, include și raportarea la legea de dezincriminare, pe când, potrivit formulării tehnice, restrictive, din art. 5 și 6 C. pen., se exclude o asemenea încorporare a legii de dezincriminare – reglementate separat, în art. 4 C. pen. – în referirea la *lege penală mai favorabilă stricto sensu*).

Spre exemplu, potrivit dispoziției cuprinse în art. 86 alin. (3) C. pen., text referitor la supravegherea care urmează a se exercita consecutiv dispunerii soluției amânării aplicării pedepsei, legea face referire la hotărârea de *condamnare* (!), deși, în mod evident, o asemenea hotărâre / soluție nu există în respectivul caz, hotărârea avută în vedere fiind una distinctă, anume de amânare a aplicării pedepsei.¹⁵

Mai puțin evident, însă, în materia aplicării în timp a legii penale, referitor la principiul *mitior lex*, art. 6 C. pen. se referă (în text)¹⁶, explicit sau implicit, la ipoteze de aplicare a legii penale mai favorabile intervenită (numai) după rămânerea definitivă a unei hotărâri de *condamnare*, o interpretare strictă (conformă principiului *poenalia sunt strictissimae interpretationis*) conducând la concluzia că textul / instituția este inaplicabil(ă) în toate celelalte ipoteze, anume acelea în care hotărârea definitivă nu ar fi una de *condamnare*, ci de alt tip, anume de *amânare a aplicării pedepsei* (cazurile hotărârilor de renunțare la aplicarea pedepsei, încetare a procesului penal și achitare sunt, de principiu, implicit excluse, deoarece în aceste situații nu se stabilește o pedeapsă / sancțiune de drept penal, cu privire la care, fiind mai favorabilă reglementarea din legea nouă, aceasta să se poată aplica drept lege penală mai favorabilă; totuși, credem că se poate discuta chiar și în ipoteza unei asemenea hotărâri aplicabilitatea acestui articol inclusiv, raportat la dispozițiile cuprinse în alin. 5 și 6, vizând măsurile de siguranță¹⁷). Aceasta cu atât mai mult dacă interpretarea se face și prin observarea alternativă a prevederilor / formulărilor din art. 5 C. pen., unde legiuitorul se referă (corect), atât în denumirea marginală, cât și pe conținutul reglementării, la ipoteza aplicării legii penale mai favorabile până la *judecarea definitivă a cauzei* (exprimarea este neutră din punct de vedere al tipului de soluție / hotărâre penală care s-ar pronunța).

---

¹⁵ Textul legal vizat prevede după cum urmează: „Serviciul de probațiune va lua măsurile necesare pentru a asigura executarea obligațiilor prevăzute în art. 85 alin. (2) lit. a)-d), într-un termen cât mai scurt de la data rămânerii definitive a hotărârii de *condamnare*” (sic! – evidențierea ne aparține).

¹⁶ Este adevărat că în cuprinsul denumirii marginale, legiuitorul adoptă și în cazul art. 6 C. pen. o formulare neutră sub aspectul tipului de soluție / hotărâre penală pronunțată, indicând doar *Aplicarea legii penale mai favorabile după judecarea definitivă a cauzei*. Însă, în procesul interpretativ al unei dispoziții legale, de principiu, între formularea notei marginale / denumirii unui text legal și formularea utilizată de legiuitor pe cuprinsul prevederii normative respective, prioritate / prevalență trebuie să aibă aceasta din urmă, sens în care este și dispoziția cuprinsă în art. 47 alin. 5 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative (republicată în M. Of. nr. 260/2010).

¹⁷ Măsurile de siguranță, reprezentând sancțiuni de drept penal care nu sunt (totodată) și sancțiuni penale (consecințe ale răspunderii penale) se pot dispune (ca regulă) chiar și atunci când fapta nu este infracțiune, fiind suficient să fie o faptă prevăzută de legea penală, nejustificată (art. 107 alin. (2) C. pen.). Prin urmare, este posibilă aplicarea unor asemenea sancțiuni de drept penal și printr-o hotărâre de încetare a procesului penal, precum și prin hotărâre de renunțare la aplicarea pedepsei, ori chiar de achitare!

Or, este de observat că, pe fond, nici un motiv temeinic / nici o rațiune juridică (sau pur și simplu logică) nu justifică menținerea, formală, a unei pedepse stabilite în concret, pentru o persoană, la o valoare / un quantum mai ridicat decât cel maxim prevăzut în legea nouă pentru infracțiunea comisă de respectiva persoana (sancționată prin aplicarea legii anterioare), pe motiv că aceasta nu a fost condamnată la pedeapsa în cauză, care i s-a stabilit printr-o hotărâre definitivă de amânare a aplicării pedepsei. Deși este adevărat că prin aplicarea legii noi și reducerea pedepsei stabilite pentru respectiva persoană la valoarea noului maxim special (inferior pedepsei concret stabilite, definitiv, potrivit legii anterioare), nu s-ar produce nici o modificare concretă / efectivă, imediată, în situația juridică a persoanei în cauză¹⁸, totuși, menținerea, chiar și formală, în sarcina acesteia, a unei pedepse stabilite peste valoarea maximă superioară prevăzută de legea nouă pentru acea pedeapsă / pentru respectiva infracțiune, este necorespunzătoare și de natură a încălcă principiul legalității sancțiunilor de drept penal și regulile de aplicare în timp a principiului *mitior lex*.

Practic, dacă amânarea aplicării pedepsei s-ar revoca sau anula, la acel moment ar urma să fie pronunțată o condamnare și atunci ar opera (cel mai târziu) aplicarea dispozițiilor art. 6 C. pen.; dacă, însă, termenul de supraveghere ar trece fără operarea revocării / anulării instituției, pedeapsa se va considera că nu a fost aplicată (art. 90 C. pen.); or, formal, valoarea pedepsei neaplicate ar trebui să apară ca fiind aceea redusă, prin reținerea incidenței art. 6 C. pen., iar nu aceea indicată de către instanță în hotărârea de amânare a aplicării pedepsei, pronunțată în baza legii vechi, anterioară modificării cu legea mai favorabilă!

Totuși, interpretarea extensivă a prevederilor art. 6 C. pen., ca făcând referire și la ipoteza legilor noi mai favorabile intervenite după rămânerea definitivă a unor hotărâri de amânare a aplicării pedepsei este relativ ușor admisibilă, fiind efectuată în beneficiul persoanei vizate (*in bona partem*).¹⁹

Unele cazuri în care se impune interpretarea extensivă a referirilor la *infracțiune* ca vizând, de fapt, raportări și la simple *fapte* prevăzute de legea penală (și viceversa...?)

Este binecunoscută distincția de principiu care trebuie operată între aceste două concepte: *orice infracțiune este o faptă prevăzută de legea penală, dar nu orice faptă prevăzută de legea penală este o infracțiune!* Astfel, raportarea la infracțiune presupune afirmarea intrunirii tuturor trăsăturilor esențiale ale acesteia, anume:

---

¹⁸ Astfel, din moment ce durata termenului de încercare al amânării aplicării pedepsei este una fixă, de doi ani (potrivit art. 84 C. pen.), nefiind influențată de durata concretă sau natura pedepsei stabilite (atât timp cât aceasta permite amânarea aplicării pedepsei), reiese că o reducere a valorii pedepsei stabilite în sarcina infractorului de către instanță care a amânat aplicarea respectivei pedepse nu poate conduce la reducerea corespunzătoare a durei termenului de supraveghere.

¹⁹ În acest sens, a se vedea Florin Streleanu, Daniel Nițu, *Drept penal. Partea generală (curs universitar)*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 147.

tipicitatea (comiterea unei fapte prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovătie – în forma anume impusă de lege pentru existența acelei infracțiunii), antijuridicitatea (caracterul nejustificat) și imputabilitatea (existența capacitatii penale, a posibilității de a i se atribui / imputa persoanei fapta pe care a comis-o).

Prin urmare, referirea la *faptă prevăzută de legea penală* poate, în funcție de context, să sublinieze tocmai împrejurarea că entitatea de referință nu constituie infracțiune, neîntrunind toate trăsăturile esențiale (altele decât aceasta), dar poate și să transmită un mesaj neutru, anume că este vorba despre o activitate incriminată (prevăzută de legea penală), care, în funcție de cum se va proba sau nu, pe caz concret, existența tuturor celelalte trăsături esențiale, va putea reprezenta (sau nu) o infracțiune. Pe de altă parte, referirea expresă la infracțiune tinde a transmite un singur mesaj, anume: entitatea de referință este mai mult decât o simplă faptă prevăzută de legea penală, este o faptă prevăzută de legea penală care s-a constituit în infracțiune, verificându-se întrunirea tuturor celorlalte trăsături esențiale!

Or, este de observat că, uneori, legiuitorul nu întrebuintează în acest sens conceptul de infracțiune, ci într-un sens larg, care nu exclude ipoteza în care entitatea de referință ar putea să fi rămas doar la stadiul de *faptă prevăzută de legea penală* (sau, cel puțin, că în unele cazuri se poate discuta acest aspect, deoarece interpretarea potrivit căreia raportarea la *infracțiune* ar fi făcută în sens strict conduce la soluții greu de acceptat, lipsite de echitate și în mod absurd limitatoare ale sferei de aplicare a legii penale).

Spre exemplu, potrivit art. 3 C. pen. (text de debut în materia aplicării legii penale în timp), se prevede că „Legea penală se aplică *infracțiunilor* săvârșite în timpul cât ea se află în vigoare” (evidențierea ne aparține). Or, într-o interpretare strictă, ar reieși că legea penală nu se poate aplica decât în ipoteza comiterii unei fapte incriminate formal calificate drept *infracțiune*, ceea ce este inexact.²⁰ Astfel, potrivit art. 107 alin. (2) C. pen. (de exemplu), măsurile de siguranță (sancțiuni de drept penal) se aplică (ca regulă) și atunci când fapta comisă nu este neapărat infracțiune, ci (simplă) faptă prevăzută de legea penală, nejustificată!

Dispoziții similare celei din art. 3 C. pen. se mai pot întâlni pe parcursul legislației penale, și în alte texte normative care vizează, de fapt, aplicarea legii penale (uneori) și în raport de comiterea unor fapte prevăzute de legea penală care nu se constituie, efectiv, drept infracțiuni (de pildă, art. 5 C. pen.; art. 7 C. pen.; art. 8-12, 13 C. pen.). De asemenea, reținem că o noțiune sinonimă celei de *infracțiune* este și aceea de *faptă penală* (care este, aşadar, distinctă de conceptul de *faptă prevăzută de legea penală*). Cu toate acestea, lipsa (regretabilă) de rigoare a legiuitorului determină uneori la înțelegerea referirilor la *faptă penală* în sensul

²⁰ În legătură cu acest subiect a se vedea și aprecierile noastre (critice) anterior exprimate în: M. I. Michinici, M. Dunea în T. Toader (coordonator) și alții, *Noul Cod penal. Comentarii pe articole*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 12, 13; M. I. Mărculescu-Michinici, M. Dunea, *Drept penal. Partea generală (curs teoretic în domeniul licenței) (I)*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 143; de asemenea, a se vedea și: F. Streoreanu, D. Nițu, *op. cit.*, p. 100.

(impropriu) de *faptă prevăzută de legea penală*, cum este cazul, de pildă, în cuprinsul art. 71 alin. (1) din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului.²¹

Deși sub aspect substanțial apare ca evident că în aceste cazuri legiuitorul român nu a vizat, prin raportarea expresă la conceptul de infracțiune, să limiteze aplicarea legii penale române, cu excluderea ipotezelor în care aceasta ar fi incidentă ca urmare a comiterii unei simple fapte prevăzute de legea penală, trebuie totuși arătat că o astfel de interpretare extensivă tinde a fi una în defavoarea făptuitorului, aşadar vulnerabilă prin formala nesocotire a regulii *poenalia sunt strictissimae interpretationis* (deși logică și echitabilă pe fond).

Reiterăm și ideea potențialei interpretări a referirii legale exprese la *fapte incriminate* (așadar: *fapte prevăzute de legea penală*) ca exprimând de fapt mai mult de atât, anume vizând existența *infracțiunii*, iar nu numai a tipicității (fără întrunirea celorlalte trăsături esențiale ale infracțiunii)... Astfel, de exemplu, admitem că se poate discuta²² dacă *dubla incriminare* (cerință de aplicare a legii penale în spațiu, în anumite cazuri – precum ipoteza din art. 9 alin. (2) C. pen.: principiul personalității, în raport de infracțiuni de gravitate scăzută și medie) vizează numai identificarea strictă a unei dispoziții de incriminare corelativă în legea penală străină (de referință), sau se referă, în general, la posibila încadrare drept infracțiune a faptei efectiv comise, potrivit acelei legislații, impunând aşadar și verificarea existenței altor trăsături esențiale ale infracțiunii: caracterul nejustificat (antijuridicitatea) și caracterul imputabil. O asemenea interpretare ar fi chiar în beneficiul infractorului, căci în asemenea cazuri, extinderea verificării îndeplinirii condiției dublei incriminări și asupra altor trăsături decât tipicitatea ar crește şansele de excludere a aplicării legii penale române...

Unele cazuri în care se impune interpretarea extensivă a referirilor la *faptă prevăzută de legea penală* ca vizând, de fapt, raportari și la vinovăție (*faptă prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție*)

Potrivit definiției actuale, în vigoare, a infracțiunii (din legea penală română), potrivit art. 15 C. pen. (în disonanță față de viziunea inițial cuprinsă în

---

²¹ Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului a fost republicată în M. Of. nr. 159/5 martie 2014. Art. 71 alin. (1) din aceasta dispune după cum urmează: „Măsura de supraveghere specializată se dispune în condițiile prezentei legi față de copilul care a săvârșit o *faptă penală* și care nu răspunde penal” (evidențierea noastră).

²² În ceea ce ne privește, am exprimat deja opinia cu privire la acest subiect, în sensul că în acest caz, interpretarea se impune a fi restrictivă, verificarea condiției dublei incriminări limitându-se doar la aspectele legate de tipicitate – a se vedea: M. I. Mărculescu-Michinici, M. Dunea, *op. cit.*, p. 258-259. Acceptăm însă posibilitatea dezbaterei acestei chestiuni, dincolo de opinia proprie exprimată. În plus, credem că se poate discuta dacă referirea la incriminare, în acest context, aşadar, implicit, la tipicitate, vizează conceptul plenar (concordanța obiectivă și subiectivă a faptei concret săvârșite cu tiparul normei de incriminare străine), sau numai pe cel restrâns (tipicitatea obiectivă, separat de aspectele privind vinovăția).

Proiectul noului Cod penal), conceptul de *faptă prevăzută de legea penală (stricto sensu)* nu include și aspectele de natură subiectivă privind comiterea activității concrete cu acea formă de *vinovăție* impusă de lege pe latura subiectivă din conținutul constitutiv al normei de incriminare.²³ Legiuitorul a prevăzut (formal) distinct cele două componente ale tipicității (cea obiectivă și cea subiectivă), aspect reluat și în alte dispoziții penale (materiale sau procesual penal); în acest sens avem în vedere, de pildă, prevederile cuprinse în art. 16 alin. (1) lit. b) C. proc. pen. sau cele din art. 25 alin. 5 C. proc. pen.

Pe de altă parte, în alte cazuri, formulările legale vizând (direct sau indirect, explicit sau implicit) *incriminarea / prevederea faptei în legea penală* (sau lipsa acesteia...), pot fi interpretate în sensul unei referiri extinse și asupra vinovăției (sau lipsei acesteia). În acest sens pot fi amintite dispozițiile art. 4 C. pen. (coroborate cu prevederile exprese ale art. 3 din Legea nr. 187/2012), privind dezincriminarea, identificată *in concreto* (împrejurarea că *fapta nu mai este prevăzută în legea penală nouă* se reține și atunci când prin modificarea elementelor constitutive ale infracțiunii, în legea nouă – inclusiv modificări survenite în privința laturii subiective – o activitatea concret săvârșită sub legea veche, care se încadra ca infracțiune potrivit acesteia, nu mai corespunde tiparului legal descris în legea nouă). De asemenea, considerăm (la rândul nostru)²⁴ că se pot interpreta astfel (*in bona partem*) și dispozițiile cuprinse în art. 438 alin. (1) pct. 7 C. proc. pen., referitor la cazul de recurs în casătie privind hotărârile definitive prin care inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală. Dacă în acest context s-ar considera (prin interpretare restrictivă) că sfera de cuprindere a sintagmei *faptă prevăzută de legea penală* nu privește și ipoteza celor care au fost condamnați definitiv pentru comiterea unor fapte care nu constituie infracțiuni atunci când sunt săvârșite cu forma de vinovăție manifestată în concret, s-ar crea o gravă și nejustificată discriminare, situația fiind (în mod inaceptabil) lipsită de posibilitatea redresării pe alte căi de atac extraordinare.

---

²³ A se vedea cu privire la acest subiect și: M. I. Mărculescu-Michinici, M. Dunea, *op. cit.*, p. 312 §.u. (și doctrina eterogenă în această materie acolo indicată).

²⁴ A se vedea Lavinia Valeria Lefterache, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 131, 132; M. I. Mărculescu-Michinici, M. Dunea, *op. cit.*, p. 319.